

IGOR MEDIĆ, ANA MIHALJEVIĆ, ANĐELA VUKASOVIĆ KORUNDA*

Primjena Bloomove taksonomije u vrednovanju znanja u predmetu Hrvatski jezik

U proteklim trima školskim godinama nastavnici hrvatskoga jezika usmjerili su se pri planiranju, pripremanju nastave te vrednovanju prema obrazovnim ishodima i ciljevima nastavnoga procesa oslanjajući se pritom na Bloomovu taksonomiju znanja, sustav klasifikacije odgojno-obrazovnih ciljeva nastao 50-ih godina prošloga stoljeća¹. Ciljevi učenja i aktivnosti kojima učenici stječu nova znanja podijeljeni su na tri međusobno povezana područja učenja: kognitivno, afektivno i psihomotoričko. Svako se područje dijeli na razine znanja od jednostavnih prema složenijim. Unutar pojedine razine aktivnosti učenika i oblici mišljenja opisani su glagolima koji bi trebali što točnije označiti prirodu misaonih operacija. Upravo je uporabom glagola, a ne imenica, u revidiranoj Bloomovoj taksonomiji od 1990. godine stavljen naglasak na mišljenje kao na aktivan proces.²

Kognitivno je područje podijeljeno na šest razina: dosjećanje, shvaćanje, primjenjivanje, analiza, prosudba i stvaranje. Cilj je uporabe preporučenih glagola preciznost i jasnoća. Međutim, uporaba tih glagola u praksi također je mogući izvor nedoumica. Nekoliko je razloga za to: a) neki glagoli nisu karakteristični za predmet Hrvatski jezik, b) neki su glagoli istoznačni ili bliskoznačni, c) neki se glagoli koje često upotrebljavamo u nastavi ne nalaze na popisu preporučenih glagola i d) isti glagoli pojavljuju se na više razina.

Cilj je ovoga rada usustaviti glagole³ koji opisuju aktivnosti kojima učenik dolazi do spoznaje, odnosno glagole karakteristične za kognitivno područje, a koji se upotrebljavaju u nastavi hrvatskoga jezika. Ovaj je rad posljedica nastavne prakse i rada Stručnoga vijeća nastavnika hrvatskoga jezika u Klasičnoj gimnaziji u Zagrebu i nadamo se da će biti poticaj za daljnje i opsežnije bavljenje problematikom. Polazna je inačica Bloomove taksonomije u sklopu teksta Elvire Nimac dostupna na stranicama Agencije za odgoj i obrazovanje. Na kraju ovoga rada prilaže se prijedlog izmijenjene tablice glagola za predmet Hrvatski jezik.

Glagoli koji nisu karakteristični za predmet Hrvatski jezik

Izvorni je popis glagola koji se preporučuju za uporabu pri planiranju i pripremanju nastave nastao tako da se obuhvate svi predmeti. Zbog toga je na izvornome

* Igor Medić, Ana Mihaljević i Anđela Vukasović Korunda profesori su hrvatskoga jezika u Klasičnoj gimnaziji u Zagrebu.

¹ V. Barbaroša-Šikić, Mirela. 2014. Zašto je važno planirati poučavanje? *Hrvatski jezik* 1/2. 13–22.

² Nimac, Elvira. *Primjena Bloomove taksonomije znanja u nastavi*. http://www.azoo.hr/images/razno/E_Nimac.doc (pristupljeno 30. travnja 2015.)

³ Katkad je riječ i o svezama u kojima je nosiva riječ glagol. U daljnjemu tekstu zbog kratkoće i ubičajenosti govorit ćemo samo o glagolima iako među njima navodimo i glagolske sveze.

popisu niz glagola koji se ne mogu upotrijebiti ili se rijetko upotrebljavaju u nastavi hrvatskoga jezika. Primjeri su takvih glagola glagoli *izračunati*, *izvesti formulu*, *grafički prikazati*, *napraviti pokus*, *dizajnirati*, *konstruirati*, *kreirati*, *komponirati*, *izumiti*, *proračunati*... Te glagole nismo naveli u tablici glagola koje na kraju rada predlažemo za nastavu hrvatskoga jezika.

Istoznačni i blisko značajni glagoli

U izvornoj je tablici preporučenih glagola niz glagola bliskoga ili istoga značenja. S obzirom na to da je riječ o popisu glagola koji bi trebao olakšati planiranje, pripremanje nastave i vrednovanje te postizanje jednoznačnosti, preciznosti i razumljivosti, sinonimija je pojava koju bi trebalo izbjeći. Primjeri su glagola istoga ili bliskoga značenja glagoli *navesti* i *nabrojati* (umjesto standardnojezičnoga

.....
 Pri odabiru glagola u skladu s terminološkim načelima hrvatskoga standardnog jezika prednost je dana riječima hrvatskoga podrijetla. Prednost je, također u skladu s terminološkim načelima, dana jednorječnim glagolima. Neki su glagoli, iako su u nekim kontekstima istoznačni, zadržani zbog učestalosti u praksi.

nabrojiti); *rastumačiti*, *obrazložiti*, *reći zašto* i *objasniti*; *razvrstati*, *svrstati*, *grupirati*, *rasporediti* i *smjestiti*; *demonstrirati*, *prikazati* i *pokazati*; *upotrijebiti*, *primijeniti* i *koristiti* (umjesto standardnojezičnoga *koristiti se*); *rastaviti*, *rašćlaniti* i *razdijeliti*; *usporediti* i *razlikovati*; *raspraviti* i *diskutirati*; *odlučiti*, *izabrati mogućnost* i *odabrati*; *dokazati*, *uvjeriti*, *obraniti stav* i *opravdati*; *poredati* (*s obzirom na važnost*), *rangirati* i *stupnjevat*; *izmisliti*, *smisliti* i *zamisliti*; *prrediti* i *pripremiti*, *ocijeniti* i *vrednovati*... Pri odabiru glagola u skladu s terminološkim načelima hrvatskoga standardnog jezika prednost je dana riječima hrvatskoga podrijetla. Međutim, u nekim je

slučajevima zadržan i internacionalizam zbog učestalosti uporabe i prihvaćenosti u praksi. U izvornome se popisu glagola navodi glagol *rašćlaniti*, koji je istoznačan s glagolom *analizirati*, koji se ne navodi u izvornoj tablici. Međutim, budući da se glagol *rašćlaniti* nalazi na razini analize i budući da je *analiza* jedan od naziva koji se često upotrebljavaju u nastavi hrvatskoga jezika (usp. interpretativno-analički sustav), glagol *analizirati* navodimo uz glagol *rašćlaniti*. Prednost je, također u skladu s terminološkim načelima, dana jednorječnim glagolima (*objasniti*, a ne *reći zašto*). Neki su glagoli, premda u nekim kontekstima istoznačni, zadržani također zbog učestalosti u praksi (npr. glagoli *odrediti* i *imenovati*, koji su u nekim značenjima istoznačni).

Glagoli koji se ne nalaze na popisu preporučenih glagola

Neki glagoli, česti u nastavi hrvatskoga jezika, nisu bili navedeni u tablici preporučenih glagola zbog toga što se upotrebljavaju samo u nastavi jezika. Takvi su glagoli npr.

deklinirati/sklanjati, konjugirati/sprezati, komparirati/stupnjevati, zaniijekati. Budući da je riječ o parovima internacionalizama i domaćih glagola koji se usporedno upotrebljavaju, oba smo glagola dodali u izmijenjenu tablicu.

Glagoli koji se nalaze na više razina i problematični glagoli

Više je istih preporučenih glagola u tablici na nekoliko razina. S obzirom na kontekst i tip zadataka isti glagol može ispitivati različite razine znanja. Kako bismo olakšali snalaženje u izmijenjenoj tablici na kraju rada, za glagole koji se pojavljuju na više razina navodimo primjere uz komentare i objašnjenja u obliku tablice u središnjemu dijelu rada. U toj se tablici navode i glagoli koji se ne pojavljuju na više razina, ali u čijoj uporabi postoje nedoumice, kao što su glagoli *procijeniti* i *preraditi*. Primjeri su preuzeti iz naših nastavnih listića, ispita znanja i materijala za rad s nadarenim učenicima namijenjenim za učenike Klasične gimnazije u Zagrebu te proizlaze iz ishoda naznačenih u našim izvedbenim planovima. Među primjerima koje navodimo većina ispituje više razine znanja iako većina zadataka u ispitima ispituje prve četiri razine. Razlog su tomu poteškoće pri određivanju značenja glagola na višim razinama i teže precizno oblikovanje pitanja jer su ona često problemska i podrazumijevaju kritički pristup te ih je potrebno iskušati u praksi da bi se utvrdila njihova jasnoća. Razina kojoj zadatak pripada višestruko je ovisna o kontekstu, i to ne samo o kontekstu programa i obrazovne razine na kojoj se zadaje te o didaktičkome kontekstu, nego i o uvježbavanju određenih tipova zadataka prije ispita. Naime, ako smo neki tip zadatka koji zahtijeva složene analitičke vještine s učenicima uvježbavali redovito i na većemu broju primjera, onda njime u ispitu ne ispituje složenu sposobnost samostalnoga kombiniranja usvojenih proceduralnih znanja u skladu s više ili manje razvijenim metakognitivnim znanjima kojima učenik nadzire vlastite kognitivne procese, nego uhodana proceduralna znanja jer učenik već raspolaže gotovim modelom za rješavanje. Također, u obzir treba uzeti da i bodovanje pojedinih zadataka utječe na njihov udio u ocjeni, naime u zahtjevnijim zadacima po jedan bod može se dodijeliti svakomu riješenom primjeru, a u jednostavnijim zadacima ili zadacima koji ispituju minimalne kompetencije, kakve proizlaze iz ishoda u izvedbenim planovima nastavnika i iz kriterija vrednovanja cijeloga stručnog vijeća, za svaku se pogrešku može oduzeti jedan od manjega broja predviđenih bodova. U obzir je uvijek, naravno, potrebno uzeti i osobitosti pojedinoga razrednog odjela te sposobnosti pojedinih učenika u njemu. U tablici koju donosimo najprije se navodi glagol i primjeri po razinama, a zatim komentari.

OPISATI

3. razina

> Sažeto opišite sadržaj jezičnoga znaka *jezični znak*.

6. razina

> Opišite u obliku referata posebnosti Matoševe novele *Camao* na žanrovskoj, stilskoj i jezičnoj razini.

Komentar: U prvome se primjeru od učenika traži primjena znanja o strukturi jezičnoga znaka na primjeru koji zahtijeva sposobnost apstrahiranja i pokazuje razumijevanje naučenih definicija. Drugi zadatak pretpostavlja veći broj složenih analitičkih vještina i sposobnost izvođenja sinteze u zadanome, unaprijed dogovorenome obliku (u ovome slučaju riječ je o referatu).

OBJASNITI

2. razina

> Objasnite tvrdnju *Hrvatski je standardni jezik normiran*.

3. razina

> Objasnite normativnost kao značajku standardnoga jezika na primjeru pravogovorne norme.

4. razina

> Svojim riječima objasnite zašto su riječi pogrešno napisane, tj. prema kojemu se pravilu mora provesti kraćenje korijenskoga sloga.

a) cvijetić b) slijepoća c) dodijeljivati d) najblijeđi

5. razina

> Fonetika i fonologija bave se glasovima na različite načine. Na primjeru glasa po vlastitome izboru objasnite kako bismo tomu glasu pristupili sa stajališta fonetike, a kako sa stajališta fonologije.

> Objasnite je li par riječi *tok – tijek* minimalni par.

> Objasnite zašto je naziv *nepostojano a* problematičan u našim udžbenicima/gramatikama.

Komentar: U prvome se zadatku od učenika očekuje razumijevanje osnovnih pojmova koje se u velikoj mjeri oslanja na reprodukciju. U drugome se zadatku od učenika očekuje da pokažu razumijevanje osnovnih pojmova tako da znanje primijene na drugi osnovni pojam. U trećemu se zadatku od učenika očekuje primjena stečenih znanja koja podrazumijeva i složenije analitičke vještine specifične za narav predmeta, tj. nastavnoga područja. Zadatci na petoj razini pretpostavljaju dobro poznavanje definicija osnovnih pojmova, sposobnost njihove kritičke primjene te visoko razvijene vještine izvođenja analize i sinteze u skladu s naravi nastavnoga područja. Posljednji zadatak, primjerice, potiče razvoj divergentnoga mišljenja i u njemu se očekuje iznošenje različitih argumentiranih prijedloga povezanih sa zadanim problemom: je li bolji naziv *nepostojani a* i zašto; ostali nazivi glasovnih promjena označuju procese, a ovaj naziv samo glas; zašto se pojava nepostojanoga *a* i gubljenje nepostojanoga *a* ne razlikuju kao dvije promjene itd.

DEFINIRATI

1. razina

> Definirajte pojam *obezličena rečenica*.

6. razina

> Na temelju svega što ste o njima naučili definirajte zavisne rečenice tako da vaša definicija ne ovisi o (ne)zavisnosti surečenice u odnosu na glavnu rečenicu.

Komentar: Dva zadatka dobro oprmjeruju razliku između dviju krajnjih razina znanja. U prvome se zadatku očekuje reprodukcija naučene definicije, a u drugome se očekuje problematizacija polazišne definicije i kritičko preispitivanje većega dijela usvojenoga gradiva te izvođenje sinteze. Drugi zadatak potiče iznalaženje različitih, argumentiranih rješenja o kojima treba raspravljati i pogodan je za dodatnu nastavu s nadarenim učenicima te debatu u skupinama.

OPRIMJERITI

1. razina

> Oprimjerite pojam *eliptična rečenica*.

6. razina

> Oprimjerite dvjema rečenicama tvrdnju: *Bombardirati je dvoovidni glagol*.

Komentar: Dva zadatka ponovno oprimjeruju razliku između dviju krajnjih razina znanja. Važno je napomenuti da drugi zadatak pripada najvišoj razini samo ako učenici prethodno nisu vježbali takve tipove zadataka jer u tome slučaju samo reproduciraju određeno proceduralno znanje, a ne oblikuju ga sami oslanjajući se na svoja metakognitivna znanja.

CITIRATI

1. razina

> Citirajte prvi stih *Ilijade*.

4. razina

> Citirajte dijelove Pirandellove drame koji potkrepljuju tvrdnju: *Pirandello destabilizira ideju o postojanosti pojedinčeva identiteta na način sličan onomu koji Proust izlaže u romanu Combray*.

Komentar: Rješavanje zadatka na četvrtoj razini zahtijeva razvijene analitičke vještine, i to u dva koraka. Prvo, kako bi se razumjela zadana tvrdnja, koja zahtijeva povezivanje dvaju tekstova, i drugo, kako bi se taj uvid iskoristio u analizi drame i pri odabiru citata.

ODREDITI

1. razina

> Odredite vrste naglasaka u sljedećemu izrazu: *izbjegávati súnce*.

3. razina

> Odredite oblikotvornu i rječotvornu osnovu riječi *parobrodski*.

4. razina

> Iz sljedeće mnogostruko složene rečenice ispišite surečenice i odredite vrste sklapanja. *Nisu plakali, ali da su zabrinuti za ishod ispita koji su uznemireno rješavali, odmah im se moglo primijetiti na licima.*

Komentar: Prvi zadatak temelji se na prisjećanju naziva pojedinih znakova za naglaske (deklarativno znanje), drugi se zadatak temelji na primjeni naučenoga postupka na nov, ali prototipni primjer (proceduralno znanje), a za rješavanje trećega zadatka potrebno je kombinirati postojeća deklarativna i proceduralna znanja u neprototipnome primjeru koji zahtijeva složenije analitičke vještine.

DOKAZATI

5. razina

> Dokažite da frazeologiju doista treba proučavati u okviru leksikologije.

> Dokažite da je riječ *posto* po vrsti prilog.

> Dokažite da je uporaba padežnih oblika u imenicama *ulicami*, *leđih* i *noguh* u Kovačićevu romanu *U registraturi* bila ispravna služeći se znanjima iz povijesti jezika i leksikologije.

Komentar: Svi zadatci osim poznavanja većega broja osnovnih pojmova pretpostavljaju i dobro poznavanje analitičkih postupaka svojstvenih naravi predmeta. U zadatcima ne postoji samo jedan točan odgovor, nego potiču na preispitivanje i problematizaciju, pa ih je idealno uklopiti u sate organizirane u skladu s problemsko-stvaralačkim metodičkim sustavom i temeljiti na skupinskome radu učenika.

PREOBLIKOVATI

2. razina

> Preoblikujte rečenicu tako da prezent zamijenite kondicionalom prvim. Ne mijenjajte glagolsko lice ni broj. *Kad je večer dosadna, nazovem prijatelje i zajedno odemo u grad.*

4. razina

> Preoblikujte interpretaciju Baudelaireove pjesme *Albatros*, koja se temelji na poznavanju koncepcije umjetnika kakvu zagovaraju poetike romantizma i ranoga modernizma, tako da je interpretirate iz perspektive realističke poetike.

> Preoblikujte rečenicu *Da znam štogod o pogodbenim rečenicama, ovaj bi me zadatak zabavio.* u:

a) pogodbenu nestvarnu rečenicu, b) pogodbenu moguću rečenicu.

> Preoblikujte rečenicu tako da izbjegnute dvije pogreške: *Nakon što su potamnili, oblaci su potamnili Požešku kotlinu.*

Komentar: U zadatku se na drugoj razini ispituje poznavanje strukture glagolskoga oblika i pravilne normativne uporabe toga oblika. Uputa ne zahtijeva kombiniranje različitih proceduralnih znanja ili iznalaženje novih rješenja. Sva tri zadatka na četvrtoj razini zahtijevaju razvijene složene analitičke vještine. Prvi zadatak od učenika očekuje preinaku tradicionalne interpretacije pjesme u poznatome, no neočekivanome interpretativnom okviru. U drugome i trećemu zadatku očekuje se temeljito razumijevanje osnovnih pojmova (povezanih s gramatičkim i semantičkim obilježjima podvrsta pogodbenih rečenica te s gramatičkom i semantičkom razlikom između glagola s morfemima *-i-* i *-je-*) i njihova primjena u analizi zadanih primjera.

SASTAVITI

4. razina

> Sastavite rečenicu koja sadržava:

a) neizravni objekt u akuzativu dopunjen nesročnim atributom

b) subjekt izrečen poimeničnim pridjevom, priložnu oznaku namjere dopunjenu apozicijom i izravni objekt.

6. razina

> Sastavite rječnik arhaizama iz zadanoga ulomka, izdvojene riječi napišite u kanonskome obliku i navedite njihovo značenje u kontekstu ulomka.

> Sastavite jasan napatuk koji učeniku vaše dobi može olakšati razlikovanje povijesnih događaja koji se pišu malim i velikim početnim slovom.

Komentar: U prvome se zadatku od učenika očekuje razumijevanje većega broja osnovnih pojmova i njihova primjena. Zadatak nije moguće riješiti tako da učenik nauči unaprijed dane primjere, nego mora oblikovati svoje zadovoljavajući pritom veći broj zahtjevnih uvjeta,

što zahtijeva razvijenu kombinatoričku i analitičku vještinu. U drugome i trećemu zadatku ne očekuje se samo primjena, nego i preoblikovanje poznatih pojmova u skladu sa zadanim uvjetima koji precizno određuju i oblik i namjenu učenikova uratka te pretpostavljaju složenu manipulaciju pojmovljem i primjerima te razvijena metakognitivna znanja.

ARGUMENTIRATI

5. razina

- > Argumentirajte zašto je tradicionalna podjela na punoznačnice i nepunoznačnice problematična na primjeru zamjenica, priloga i čestice *ne*.
- > Argumentirajte zašto Gogoljeva *Kabanica* nije tipična realistička pripovijest.

Komentar: Zadatak učenike potiče na kritičko preispitivanje poznatih pojmova te na razvoj divergentnoga mišljenja. Učinak zadatka najbolji je kad nastavnik pitanjima i heurističkim dijalogom učenike potiče na sve produbljenije preispitivanje zadanoga problema, čime se potiče razrada problematizacije u različitim smjerovima (u primjeru zadatka iz jezika učenike se navodi na osvješćivanje deiktičke naravi zamjenica i dijela priloga, osvješćuju se razlike u značenju među različitim vrstama priloga itd.).

POVEZATI

1. razina

- > Povežite pojam i definiciju tako da parove napišete na crtu (npr. 1 – H).
1. fonem	A) najmanja jezična jedinica koja ima značenje
2. morfem	B) izgovorna inačica fonema
3. alofon	C) inačica morfema, sadržajem jednaka, a izrazom djelomično različita
4. alomorf	D) najmanja jezična jedinica koja nema značenje, ali ima razlikovnu ulogu

3. razina

- > Povežite frazeme i njihove odrednice prema podrijetlu tako da parove napišete na crtu (npr. 1 – H).
1. Damoklov mač	A) biblijski frazem
2. nevjerni Toma	B) antički frazem
3. od Kulina bana	C) književni frazem
4. očistiti Augijeve štale	D) nacionalni frazem
5. čekati Godota	

4. razina

Povežite frazeme prema vrsti riječi kojom tumačimo frazem tako da parove napišete na crtu (npr. 1 – H).

1. disati slobodno	A) pridjevni frazem
2. s neba pa u rebra	B) priložni frazem
3. sam kao pas	C) glagolski frazem
4. biti pri zdravoj pameti	D) imenički frazem
5. preko svake mjere	
-

Komentar: Zadatak na prvoj razini pretpostavlja prepoznavanje naučenih definicija. Drugi zadatak, što nerijetko treba uzeti u obzir pri sastavljanju ispitnih materijala iz leksikologije, pretpostavlja primjenu znanja iz drugih područja (grčke mitologije, književnosti itd.). Da bi riješio treći zadatak, učenik mora moći primijeniti morfološka znanja u analizi primjera i povezati ih s novijim znanjima o frazemima.

PROCIJENITI

5. razina

> Procijenite aktualnost Držićeve farse *Novela od Stanca* u kontekstu suvremenoga odnosa mlađih prema starijim generacijama.

Komentar: Ovakav se tip pitanja u posljednje vrijeme pojavljuje kao smjernica uz raspravljačke, interpretativne i usporedbene esejske zadatke na državnoj maturi, ali je osobito pogodan za poticanje rasprave na satu obradbe djela kao sastavni dio interpretacije.

PRETPOSTAVITI

4. razina

> Pretpostavite reakciju dubrovačke publike Držićeva vremena na prolog negromanta Dugoga Nosa u komediji *Dundo Maroje*.

5. razina

> Pretpostavite kako bi danas izgledala leksička razina hrvatskoga standardnog jezika da nije slomljena zrinsko-frankopanska urota i da je nastavljena jezična standardizacija na tronarječnoj osnovici ozaljskoga kruga.

6. razina

> Pretpostavite zašto su neki priređivači *Judite* od sredine 19. stoljeća Marulićevu rečenicu iz teksta *Posvete* bilježili u *vaših knjigah bolju nahodite* umjesto u *vaših knjigah polju nahodite*.

Komentar: Sva tri zadatka pretpostavljaju temeljito poznavanje teme i potiču povezivanje znanja iz različitih predmeta i nastavnih područja. Zadatcima se potiče iznošenje različitih, argumentiranih razmišljanja te rasprava među učenicima koji zagovaraju različite stavove. Stoga zadatak na šestoj razini podrazumijeva da učenici poznaju tekst *Posvete* i Marulićevo shvaćanje književnosti. Heurističkim razgovorom navodi ih se na propitivanje i jedne i druge mogućnosti, suodnosa odabrane riječi prema tekstu *Posvete* u cjelini i značenju metafore.

ZAKLJUČITI

4. razina

> Zaključite, koristeći se rječnicima hrvatskoga jezika, je li leksem *adresa* u nekim kontekstima u suvremenome hrvatskom jeziku arhaizam.

5. razina

> Zaključite je li tradicionalna podjela na promjenjive i nepromjenjive riječi opravdana s posebnim osvrtom na status priloga.

Komentar: Na četvrtoj razini od učenika se očekuje snalaženje u leksikografskim člancima različitih rječnika i njihova analiza na kojoj se temelji zaključak da u jednome svojem značenju leksem *adresa* ima status sadržajnoga arhaizma. Na petoj se razini od učenika očekuje da složena

analiza problema obuhvati i donošenje niza složenijih prosudba koje moraju biti argumentirane u skladu s naravi nastavnoga područja. Drugi zadatak stoga može biti izveden u obliku argumentirane rasprave učenika podijeljenih u dvije skupine i pogodan je za sintezu u sklopu obradbe morfoloije.

POREDATI

1. razina

> Poredajte jezične jedinice od najmanje prema najvećoj: riječ, tekst, fonem, rečenica, morfem.

4. razina

> Poredaj od najzastupljenijega do najmanje zastupljenoga navedene likove iz romana *Povratak Filipa Latinovicza* s obzirom na njima posvećen prostor u romanu, objasnite njihov utjecaj na Filipa i na razumijevanje romana u cijelosti.

> Poredajte od najzastupljenijega do najmanje zastupljenoga glagolske oblike koji se pojavljuju u zadanome ulomku iz Šenoina romana *Zlatarovo zlato* te objasnite kako izmjena i učestalost glagolskih oblika pridonose dinamici pripovijedanja.

5. razina

> Poredaj teme romana hrvatskoga realizma od aktualnijih do manje aktualnih s obzirom na njihovu relevantnost za hrvatsku današnjicu.

Komentar: Na četvrtoj razini, u prvome zadatku, moguće je učenicima ponuditi različite kombinacije likova iz spomenutoga romana. Primjerice Bobočki i Kyrialesu posvećene su četiri epizode, a Joži Podravcu jedna. Međutim, neki Podravčevi stavovi razrađuju se u epizodi posvećenju prošetnju svetoga Roka, Bobočka je prisutna u epizodama o Baločanskome itd. Analizom odnosa prostora i značenja lika učenici otkrivaju posebnosti modernističkoga romana. Drugi zadatak temelji se na lingvostilističkoj analizi, pri čemu se od učenika zahtijeva objašnjenje učestalosti glagolskih oblika u naraciji. Treći zadatak na razini prosudbe traži propitivanje tema realizma u današnjemu kontekstu, a odmjerenje njihove aktualnosti podrazumijeva dobro razumijevanje književnih djela i cjeline razdoblja.

KOMENTIRATI

4. razina

> Komentirajte uporabu interpunkcijskih znakova i različitih oblika i tipova grafema u zadanim reklamnim porukama.

5. razina

> Komentirajte tvrdnju Željka Ivanjeka: *Jedini lijepi moment Preobražaja dogodio se u praškome tramvaju, nakon što su obiteljski stan napustila tri njihova stanara zbog sina kukca, koji je najzad uginuo. Materijalnom siromaštvu obitelj je dogradila duhovno.*

Komentar: Zadatak na četvrtoj razini od učenika traži da u svojim komentarima iznesu vlastita raspoloženja i asocijacije koje stvara tekst reklamne poruke i pritom analiziraju ulogu trostrukih uskličnika, poigravanja fontovima, odstupanja od pravopisne norme itd. Drugi zadatak s glagolom *komentirati* na petoj razini preuzet je iz interpretativnoga školskog eseja, a od učenika se očekuje argumentiran komentar utemeljen na čitateljskome iskustvu.

OZNAČITI (krovni pojam za PODCRTATI, ZAOKRUŽITI i ISPISATI)

2. razina

> Označite u rečenici sve riječi ženskoga roda.

Djevojke su čitale Katulove pjesme na stijenama uz uvalu uživajući u prekrasnome ljetnom popodnevu.

4. razina

> Označite u rečenici sve riječi ženskoga roda.

Kolica je pretrpao cvijećem za svoj curetak, čije je inicijale imao istetovirane na sredini leđa, ne znajući da ona na svojima nosi imena cijele nogometne momčadi.

Komentar: Zadatci dobro oprimjeruju u kojoj mjeri odabrani primjeri utječu na razinu znanja koja se zadatkom ispituje. Rečenica u prvome zadatku sadržava prototipne primjere i za rješavanje je dovoljno razumijevanje osnovnoga postupka određivanja gramatičkoga roda (pridruživanjem pridjeva ili pokazne zamjenice imenici), no u drugoj rečenici učenik treba prepoznati i dvije imenice *pluralia tantum*, treba razlikovati prirodni od gramatičkoga roda u imenici *curetak*, ne smije se zavesti značenjem zbirne imenice *momčad* ili oblikom imenice *inicijal* te mora pripaziti na rod zamjenica koje također treba označiti. Drugi zadatak stoga zahtijeva neusporedivo složenije analitičke vještine.

SMISLITI

6. razina

> Smislite reklamnu poruku s frazomom čije će se značenje preoblikovati tako da postane višeznačno.

USPOREDITI

4. razina

> Usporedite funkciju leksema *barač* u Mažuranićevu djelu *Smrt Smail-age Čengića* i u suvremenoj svakodnevnoj komunikaciji (s obzirom na vremensku raslojenost leksika).

5. razina

> Usporedite na temelju zadanih ulomaka Krležin i Marinkovićev odnos prema posuđenicama i stranim riječima.

Komentar: Na četvrtoj se razini od učenika očekuje problematizacija utemeljena na promjenjivu statusu leksema u jeziku prema kriteriju vremenske raslojenosti. Učenik treba zaključiti da leksem *barač* u Mažuranićevo vrijeme nije bio historizam, kao što je danas, no da danas barem jednim svojim značenjem (nametnuti porez) pripada i aktivnomu leksiku. Učenik tako spoznaje da višeznačnost leksema dodatno komplicira kategorije koje je usvojio učeći o vremenskoj raslojenosti leksika. S druge strane, usporediti uporabu posuđenica i stranih riječi u književnim tekstovima na petoj razini podrazumijeva da učenik poznaje osobitosti književnoumjetničkoga stila, primjerice ulogu posuđenica i stranih riječi pri karakterizaciji lika, a ne samo svojstva koja posuđenicu određuju s obzirom na izraz ili način prilagodbe hrvatskomu jeziku, odnosno učestalost u tekstu.

PARAFRAZIRATI

2. razina

> Parafrazirajte podcrtani stih iz Hektorovićeve *Ribanja i ribarskoga prigovaranja* služeći se suvremenim standardnim jezikom.

6. razina

> Parafrazirajte zadane ulomke koje u Držićevoj komediji *Dundo Maroje* izgovaraju Pomet i Ugo Tudešak tako da odaberete idiome koji će u kontekstu suvremenoga hrvatskog jezika najbolje izraziti nijanse govorne karakterizacije na kojoj počiva izvorno Držićevo oblikovanje dvojice likova.

Komentar: Pod pojmom parafraziranja pretpostavljamo: a) navođenje dijelova teksta slobodnije od citiranja, što se od učenika redovito očekuje u školskome eseju, b) prijenos teksta nastaloga u prošlosti ili novijega teksta na nestandardnim idiomima na suvremeni (standardni) jezik. Na drugoj razini zadatak od učenika zahtijeva barem okvirno razumijevanje označenoga stiha i njegovo prepričavanje na suvremeni jezik, dok na šestoj razini zadatak pretpostavlja izvrsno poznavanje teksta u cjelini, njegovo dubinsko razumijevanje i kreativnost pri oblikovanju parafraze.

PRERADITI**6. razina**

> Preradite roman *Zlatarovo zlato* u tragediju koja poštuje načelo o trima jedinstvima.
> Napišite scenarij i snimite filmsku scenu o prvome susretu Dore i Pavla na temelju zadanoga ulomka iz Šenoina romana *Zlatarovo zlato*.

Komentar: Glagol *preraditi* pripada isključivo najvišoj razini jer, kao što je vidljivo u primjerima, zahtijeva složene vještine analize i sinteze te pretpostavlja složene oblike učeničke stvaralačke djelatnosti. Od učenika se pritom očekuje prijenos materijala iz jednoga roda ili žanra u drugi ili prijenos u drugi medij.

Prijedlog tablice glagola za predmet Hrvatski jezik

U nastavku donosimo prijedlog pročišćene tablice preporučenih glagola koja je prilagođena za predmet Hrvatski jezik.

Razina i značenje razine	Ključni glagoli
I. dosjećanje	navesti, oprimjeriti, imenovati, odrediti, definirati, citirati, ispričati, dopuniti, smjestiti, svrstati, poredati, povezati
II. shvaćanje	objasniti, ispričati, izvijestiti, parafrazirati, preoblikovati, sažeti, proširiti, označiti, oprimjeriti, svrstati, uvrstiti, deklinirati/sklanjati, konjugirati/ /sprezati, komparirati/stupnjevati, zaniijekati
III. primjenjivanje	primijeniti, odrediti, pokazati, prikazati, dokazati, napraviti, napisati, opisati, ispraviti, svrstati, povezati, objasniti
IV. analiza	analizirati/raščlaniti, odrediti, označiti, izdvojiti, okarakterizirati, svrstati, poredati, usporediti, preoblikovati, citirati, istražiti, provjeriti, procijeniti, pretpostaviti, zaključiti, komentirati, raspraviti, objasniti, sastaviti
V. prosudba	procijeniti, ocijeniti, pretpostaviti, objasniti, poredati, usporediti, komentirati, raspraviti, argumentirati, dokazati, zaključiti, kritizirati, odabrati, odlučiti
VI. stvaranje	pretpostaviti, smisliti, pripremiti, oblikovati, opisati, oprimjeriti, sastaviti, napisati, obraditi, preraditi, dramatisirati, parafrazirati, prevesti, poopćiti, definirati